

ศึกษาวิธีการพึ่งพระรัตนตรัยตามหลักพระพุทธศาสนา A Study of Way for Refuge to the Triple Gem according to Buddhism

พระภุคณรงค์ สนมโน (มะลิแย้ม)

Researcher : Phra Krisnarong Santamano

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ : พระครูสิริรัตนานูวัตร, ดร.เจริญ มณีจักร

Thesis supervisor : Phrakrusirirattananuwat, Dr. Charoen Maneejak

gurutawee@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์ คือ (1) เพื่อศึกษาสภาพการณ์พึ่งพระรัตนตรัยของชาวพุทธ (2) เพื่อศึกษา ลักษณะเด่นของพระรัตนตรัย (3) เพื่อศึกษาวิธีการพึ่งพระรัตนตรัยตามหลักพระพุทธศาสนา ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ศึกษาข้อมูลชั้นปฐมภูมิ เอกสารชั้นทุติยภูมิ และรายงานวิจัยต่าง ๆ เก็บข้อมูลจากการศึกษา ค้นคว้า และทบทวนไว้ในแนวคิด ทฤษฎี วิเคราะห์ข้อมูลแบบพรรณนา (Description) มีแผนการเผยแพร่วิจัยผ่านการนำเสนอ หรือตีพิมพ์ในวารสาร หรือโปสเตอร์

การพึ่งพระรัตนตรัย พบว่า พระรัตนตรัยมีความสำคัญและจำเป็นในการทำอนุสติทั้งในชีวิตประจำวันและพิธีกรรม การทำวัตรสวดมนต์ ก่อนการสมาทานศีล จะกล่าวคำขอถึงพระรัตนตรัยว่าข้าพเจ้าขอถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ว่าเป็นที่พึ่งครั้งที่ 1 ครั้งที่ 2 ครั้งที่ 3 รวม 9 ครั้ง พระรัตนตรัยเป็นเสภา 3 เสภาค้ำยันสัมพันธ เป็นแกนของพระพุทธศาสนา สมัยพุทธกาล ใช้วิธีบรรพชาอุปสมบทด้วยไตรสรณคมน์ เช่น บรรพชาให้พระราहुล กุมาร ปัจจุบันแม้ใช้วิธีญัตติจุดตุลกรรมาจาแล้วก็ตาม ก็คำขอไตรสรณคมน์ก่อน นอกจากนี้ชาวพุทธหวังพึ่งพระรัตนตรัยจากภูตผีปีศาจ สัตว์มีพิษ ภัยอันตราย และปรารถนาพ้นจากอบายภูมิ หวังเข้าถึงสุคติ โลก สวรรค์ด้วย

ลักษณะเด่นของเด่นของพระรัตนตรัย พบว่า พัฒนาการมาจากการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าที่ค้นพบพระธรรม พระองค์แสดงรากฐานของพระพุทธศาสนาชื่อโอวาทปาฏิโมกข์แก่พระอรหันต์ที่ได้ไถ่ถอน 6 จำนวน 1,250 องค์ เกิดผลลัพท์ต่อมา โดยพระเจ้าพิมพิสาร พระราชาแห่งแคว้นมคธทรงเลื่อมใสในธรรมสร้างพระวิหารเวฬุวันถวาย เจ้าชายเชตแห่งกรุงสาวัตถี ถวายพระเชตวันวิหาร นางวิสาขาแห่งกรุงสาวัตถี สร้างวิหารบุพพารามถวาย แม้หลังพุทธกาลแล้ว พระเจ้าอโศกมหาราชทรงเลื่อมใสในสามเณรนิโครธหันมาอุปถัมภ์บำรุงพระพุทธศาสนาสร้างสถูปเจดีย์ จำนวน 84,000 องค์ถวายไว้ทั่วอินเดียและทรงอุปถัมภ์สังคายนาครั้งที่ 3 เป็นสังคายนานานาชาติ แม้พระมหากษัตริย์ไทยในฐานะพุทธมามกะทรงเลื่อมใสพระพุทธศาสนาสร้างวัดประจำรัชกาล มีบริบทเด่นชัดคือ ไตรสิกขา เเด่นชัดในการถือธรรมผ่านพุทธศิลป์กรรม ประเพณี

วิธีการพึ่งพระรัตนตรัย พบว่า ชาวพุทธมีวิธีพึ่งความรู้ 3 ระดับ คือ (1) ความรู้ระดับข้อมูลผ่านประสาทสัมผัส 5 และทางจิตใจ (2) ความรู้ระดับเหตุผล ความรู้ถึงที่มา เป้าหมาย และ (3) ความรู้ระดับปัญญา ความรู้ที่สามารถกำจัดทุกข์ได้ สร้างวิถีเข้าถึงด้วยกิจกรรมทางศาสนาเช่น พิธีแต่งงาน กิจกรรมอุปสมบทหมู่ และสร้างวิถีเข้าถึงด้วยความเชื่อมั่นในความเห็นที่ชอบ มีศรัทธาในศีล สมาธิ ปัญญา ไม่หวั่นไหวดังภูเขาศิลาแห่ง มีศรัทธาในตถาคต มีศีลอันงดงาม มีปสาทะในพระสงฆ์ มีผลให้ผู้นั้นไม่ยากจนขัดสน เป็นชีวิตไม่โมฆะ พ้นจากอบาย เข้าถึงสุคติ โลก สวรรค์

คำสำคัญ : การพึ่งพระรัตนตรัย, ชาวพุทธ, พระพุทธศาสนา

Abstract

The objectives of this research are; - (1) to study of generality in refuge to the Triple Gem, (2) to study of outstanding in the Triple Gem and (3) to study of way for refuge of the Triple Gem according to Buddhism. It is researched by document research. It is studied in the first primary source and the secondary sources and research reports. The data is kept by study, research and review in idea, theory. Its analytics is in the form of description. The plan of communication in the form of presentation, printing of journal and poster.

The nature of the Triple Gem is found that the Triple Gem as importance and necessity in recollection either daily life and ceremonies, Buddhist chanting. It is seen that before taking the *pañcasīla*, the Buddhist requires to go the Triple Gem; may I go to the Buddha, *Dhamma*, *Saṅgha* as refuge at the first, second and third time including 9 times. The Triple Gem is 3 pillars standing in stability, permanence in relation of central core of Buddhism. The time of the *Buddha*, to be a monk or ordination is done by *Trisaṅgākom* in the example of *Rāhulakumar*. In the present time, although to be the monk is done by *Nattijathakam*, but he has to requires to go the *Trisaṅgākom* before. Besides, the Buddhist hopes to take refuge in the Triple Gem from dangers of ghost, poison in animal, accident and he hopes to free from all vices and then goes heaven.

The outstanding of the Triple Gem is cultured from the enlightenment of the Buddha who finds the *Dhamma*, he indicates the cores of Buddhism called *Ovādapāṭimokkha* to the noble monks with 6 kinds of super knowledges in amount of the 1,250 noble monks. In result of this, the king *Pimpisāra* of state *Maghada* in India intends faith in *Dhamma* and then he gives *Veḷuvanmahāvihāra* to the *Buddha*. The Jetu prince gives *Jetavanvihāra* in *Sāvatthī* town. Mrs. *Visākhā* gives *Pubbārāma* in *Sāvatthī*. In mentioned influence, after the *Buddha*'s time, the king *Asoka* is faithful in *Sāmañera-Nikrodha*, he becomes Buddhist and constructs Buddhist *stūpa* in India amount of 84,000 *stūpa* and patronages the third *Saṅgāyanā* as international. In the past also of Thai kings, they were faithful to give *Vihāra* for their own reign. the outstanding of *Dhamma* is *Trisikkhā*. The outstanding in media of Thai artistry and Thai custom, festival.

The way of refuge in the Triple Gem of Buddhist takes knowledge in 3 levels;- (1) the information of knowledge through 5 senses and mind, (2) the knowledge of rationality as original, goal, value and (3) the intellect of knowledge, this is known in deletion of suffering in rebirth, deletion of delusion or ignorance. How to go Triple Gem in Right View, with faith in *Sīla*, Meditation and *Pāññā*, his life is invalid (*Mogha*). He frees from the land of hell into happy land and heaven.

Keywords: The Refuge of Triple Gem, Buddhist people, Buddhism

บทนำ

พระพุทธศาสนา เป็นศาสนาแห่งพระไตรรัตน์เพียงศาสนาเดียวในโลก ตามที่ใช้เป็นสื่อธงไตรรงค์ของชาติไทย ที่รัชกาลที่ 6 พระราชนิพนธ์ว่า “สีขาว บริสุทธิ์ศรีสวัสดิ์ หมายถึงพระไตรรัตน์ธรรมคัมภีร์ไทย.....”(พระครูสิริรัตนานุวัตร, 2549, น.60) ข้อนี้ชัดเจน ไม่ต้องสงสัยว่าเป็นศาสนาอะไร คำว่า พระรัตนตรัยเป็นองค์รวมของพระพุทธศาสนาทั้งระบบ ใช้เป็นอนุสติ เป็นบูรพบททุกพิธีกรรม พิธีการ การทำวัตร สวดมนต์ เป็นที่พึ่งอันประเสริฐทั้งในแง่วิชาการ ข้อปฏิบัติ ความเชื่อที่ได้ผลในปัจจุบันและปรโลก โดยพ้นจากอบายภูมิ เข้าสู่สุคติ โลก สวรรค์เท่า ๆ กับองค์รวมของพระพุทธศาสนาด้วยคำว่า “ไตรสิกขา ใช้เป็นองค์รวมของการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดี”พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต), 2538, น.107-108)

ก่อนที่พระพุทธศาสนาจะอุบัติขึ้นในโลก มนุษย์ทั้งหลายได้พากันหาที่พึ่งยึดเหนี่ยวจิตใจ เช่น ต้นไม้ ภูเขา แม่น้ำ พระอาทิตย์ พระจันทร์ ฟ້าร่อง ฟ້าผ่า ดิน ลม ไฟ ครั้นต่อมา มีการพัฒนาความเชื่อ โดยการที่มีผู้ติดต่อกับเทพเจ้าหรือผีได้ด้วยการทรงเจ้า หรือด้วยพิธีกรรมทางไสยศาสตร์เพื่อให้เกิดความน่าเชื่อถือ ทำนายทายทักว่า “หากสร้างสิ่งประดิษฐ์แล้วบูชากันขึ้น เทพหรือผีจะนำความสุขมาสู่ตนได้ จึงเกิดการสร้างสิ่งประดิษฐ์ต่างๆ เช่น เทวรูปด้วยทองเหลือง ทองหล่อ รูปปั้น รูปหล่อต่าง ๆ นับตั้งแต่บัดนั้นมา มนุษย์กลุ่มนี้จึงมีความเชื่อในสิ่งต่างๆเหล่านี้” พระพรหมมิ่งกลาจารย์ (ปญญานนท ภิกขุ), 2540, น.175)

พระรัตนตรัยในพระพุทธศาสนา เป็นหลักในการดำเนินชีวิตของคนไทย เป็นหลักในการปกครองประเทศ กษัตริย์ทุกพระองค์ของไทยได้นำเอาหลักธรรมในพระพุทธศาสนาไปใช้ในการปกครองประเทศ เช่น ทศพิธราชธรรม พระองค์ใช้หลัก “ธรรมาธิปไตย” ปกครองในระบอบประชาธิปไตย จะเห็นว่า ในระบบพระสงฆ์ โดยพิธีสังฆกรรมอุปสมบท จะมีสังฆมาติจากหมู่สงฆ์ฝ่ายต่าง ๆ คือ ฝ่ายคู่สวด ฝ่ายพระอันดับเพื่อกล่าวคำสาธูรับผู้บวชใหม่นั้นเข้าหมู่สงฆ์ แม้เอกลักษณ์ของพระสงฆ์ให้รับมาด้วยคำว่า สังฆทาน ทานที่ถวายเพื่อสงฆ์ ป้องกันผูกขาดเพียงผู้เดียว สังฆกรรมกฐิน ให้มีการอุปโลกน์ ยกให้พระสงฆ์รูปใดรูปหนึ่งที่อยู่และสามารถในบุพกิจสงฆ์ ยอมรับกันด้วยคำสาธูของหมู่สงฆ์นั้น

สำหรับพิธีกรรมทางไสยศาสตร์ หรือผู้ที่ติดต่อกับเทพเจ้ากลายเป็นผู้นำในความนับถือบูชา มีอิทธิพลต่อชุมชนประจำท้องถิ่นนั้น ๆ เรื่องนี้เกิดขึ้นเมื่อมีความกลัวภัยอันตรายที่จะเกิดขึ้นแก่ตน มีอาเพศเกิดขึ้นในหมู่คณะหรืออยากได้ในสิ่งที่ตนต้องการ ก็ใช้วิธีอ่อนวอน บอนบานต่อภูตผีปีศาจ เทพเจ้าผ่านสิ่งประดิษฐ์ เทวรูปทองเหลือง รูปหล่อ รูปปั้นต่าง ๆ ที่ตนเองได้สร้างขึ้นด้วยพิธีกรรมตามความเชื่อที่สืบทอดกันมาอย่างยาวนาน กลุ่มบุคคลประเภทนี้ จึงได้พากันพึ่งแต่สิ่งเหล่านี้ เช่น “พราหมณ์อัคคิทัตตะ บวชเป็นฤๅษี พาบริวารของตนไปพึ่งภูเขา ป่าไม้ อาราม และรุกขเจดีย์ ว่าเป็นสรณะ ที่พึ่งที่ระลึกของตนและบริวาร” สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช (เจริญ สุวฑฒโน), 2553, น.25) การถือที่พึ่งเช่นนี้ ไม่ใช่ที่พึ่งอันประเสริฐ ที่จะให้พ้นทุกข์ได้ ต่างจากพระรัตนตรัย โดยถือว่า “การอ่อนวอน การบอนบานหรือการบูชาเช่นสรวงต่อสิ่งเหล่านั้น ไม่มีประโยชน์ ไม่สามารถนำความทุกข์ออกได้ทั้งโลกนี้และโลกหน้า” สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช (เจริญ สุวฑฒโน), 2559, น.2)

มีข้อยืนยันจากนักปราชญ์ที่ว่า บุคคลใดเข้าถึง พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ว่าเป็นที่พึ่ง ย่อมเห็นอริยสัจ 4 หลุดพ้นจากทุกข์ทั้งปวงได้ ด้วยจิตที่ศรัทธายึดมั่นในการเข้าถึงพระรัตนตรัยก่อนสวรรคต พุทธเจ้าทรงพยากรณ์ว่า “เขาผู้นั้น ได้เข้าถึงธรรมบรรลุปะเป็นพระโสดาบัน ไม่มีทางตกต่ำมีความแน่นอนที่จะสำเร็จสัมโพธิในวันข้างหน้าด้วย เพราะเหตุเป็นผู้เข้าถึงในพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์เป็นสรณะตลอดกาล”(มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2552, น.413) ดังนั้น การเข้าถึงพระรัตนตรัยมีผลอนานิสงมาก เป็นอนิจนโดยสมจริง “บุคคลที่เข้าถึงพระพุทธเจ้าว่าเป็นสรณะจะไม่ไปสู่อบายภูมิ ครั้นตายแล้วจะเกิดในหมู่เทพ” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539, น.12) ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงเห็น

ความสำคัญของพระรัตนตรัยว่า เป็นที่พึ่งทางความรู้ ทางสติปัญญา ที่พึ่งแนวปฏิบัติตามมรรคมีองค์ 8 แล้วถึงการพ้นทุกข์ในที่สุด

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการณ์พึ่งพระรัตนตรัยของชาวพุทธ
2. เพื่อศึกษาลักษณะเด่นของพระรัตนตรัย
3. เพื่อศึกษาวิธีการพึ่งพระรัตนตรัยตามหลักพระพุทธศาสนา

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

รูปแบบการวิจัย เป็นการศึกษาวิจัยที่ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary research) โดยศึกษาข้อมูลภาคเอกสารชั้นปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และเอกสารชั้นทุติยภูมิ ได้แก่ หนังสือ เอกสาร รวมถึงรายงานวิจัยต่าง ๆ ข้อมูลออนไลน์ที่นักปราชญ์ราชบัณฑิตกล่าวไว้ดีแล้ว อันเป็นที่น่าเชื่อถือและเป็นที่ยอมรับจาก นักวิชาการและผู้ทรงคุณวุฒิ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ได้นำหนังสือตำรา งานวิจัยยุคปัจจุบันเข้ามาประกอบ ให้มีเนื้อหา กระชับ จับใจ เข้าใจง่ายมากขึ้น พร้อมทั้งคงไว้ซึ่งคำสอนของพระพุทธเจ้า ไว้ให้เป็นอมฤตธรรมต่อไป

2. การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย

ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลเอกสารสำคัญ ๆ จากการศึกษา ค้นคว้า และทบทวนไว้ในแนวคิด ทฤษฎี โดยศึกษาพระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาฯ ที่สร้างความสะดวก ง่ายต่อการศึกษาและค้นคว้าเพื่อใช้ในการวิจัยนี้ ส่วนเอกสาร คัมภีร์อื่น ๆ หนังสือ ตำรา รายงานวิจัยใช้งานเอกสาร ผู้ทรงคุณวุฒิ หนังสืองานเขียนยุคปัจจุบัน รวมถึงข้อมูลสำคัญต่าง ๆ ที่ยอมรับทางสื่อดิจิทัลที่เกี่ยวข้องจนถึงปัจจุบัน ทั้งนี้ผู้วิจัยยังคงไว้หลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าไว้ อันเป็นอมตะธรรม ความจริงแท้แน่นอนไม่เปลี่ยนแปลงไปจากนี้ได้ ทั้งยังคงไว้ให้ผู้สนใจได้ศึกษา

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยนี้ เป็นรูปแบบการวิจัยเชิงเอกสาร (Document Research) ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลแบบพรรณนา (Description) ที่ได้จากการเก็บข้อมูลปฐมภูมิ ทุติยภูมิ โดยคัมภีร์พระไตรปิฎก หนังสือพุทธธรรม งานวิจัย เอกสาร ตำราอื่น ๆ ที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยนี้ โดยแต่ละข้อนี้จะมีอุทาหรณ์ แนวคิด วิธีการประยุกต์ใช้ที่เด่นชัดมากขึ้น ง่ายต่อการนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน เกิดคุณภาพชีวิตในที่สุด

4. การเผยแพร่งานวิจัย

การเผยแพร่วิจัย ที่เป็นไปตามข้อบังคับของมหาวิทยาลัย ผู้วิจัยกำหนดเนื้อหาการนำเสนอ 2 ประเด็นหลัก ๆ คือ 1) กำหนดเนื้อหาที่พึ่งพระรัตนตรัย ความสำคัญ จำเป็นที่ต้องมีที่พึ่ง เรื่องพุทธคุณ 9 ธรรมคุณ 6 พระสังฆคุณ 9 เป็นเครื่องชีวิตที่พึ่ง โดยสร้างเป็นโมเดล 2) รูปแบบการเผยแพร่ ใช้รูปแบบนำเสนอรายงานเวทีสัมมนา ผ่านการใช้เครื่องมือ Power point (PPT) หรือตีพิมพ์ในวารสารหรือทำการเสนอในรูปแบบโปสเตอร์ระดับสถาบันอุดมศึกษาตามโอกาสที่เหมาะสม

ผลการวิจัย

สภาพการณ์การพึ่งพระรัตนตรัยของชาวพุทธ โดยที่ชาวพุทธถือว่า พระรัตนตรัยคือสรณะอันประเสริฐ ก่อนที่พระสงฆ์เจริญพุทธมนต์ ทำวัตร สวดมนต์ในพิธีต่าง ๆ ก็ล้วนกล่าวคำว่า พุทฺธํ สรณํ คจฺฉามิ, ธมฺมํ พุทฺธํ สรณํ คจฺฉามิ, สงฺฆํ สรณํ คจฺฉามิ...ครั้งที่ 1.ครั้งที่ 2 ครั้งที่ 3 รวม 9 ครั้ง พระรัตนตรัยชาวพุทธถือว่าเป็นแก่นของพระพุทธศาสนา เป็นเสาค้ำยันกัน 3 เสา จะมั่นคง ยั่งยืน พระรัตนตรัยองค์รวมของคำสอน สัมพันธ์กันและโดย

พระพุทธเจ้าผู้ค้นพบพระธรรมแล้วตรัสไว้เป็นพระธรรมวินัยสั่งสอนพุทธบริษัท เมื่อพุทธบริษัทได้รับคำสอนและปฏิบัติตามคำสอนแล้วก็ประสบผล ได้รับมรรคผลนิพพาน ซึ่งคำว่า พุทธบริษัทหรือชุมชนชาวพุทธนี้ ได้แก่ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา (Follower) มีระดับการปฏิบัติตามธรรม โดยผู้ที่ปฏิบัติตามมรรคมีองค์ครบถ้วนแล้วก็จะบรรลุมรรคผล นิพพาน เป็นพระอรหันตสาวก

สมัยที่พระพุทธเจ้ายังทรงพระชนม์อยู่ พระรัตนตรัยใช้เป็นคำกล่าวเข้าถึงบรรพชา อย่างที่พระราหุล พระโอรสของพระองค์ ที่กราบทูลขอมรดก โดยพระองค์ตรัสเรียกพระสารีบุตรมารับสั่งว่า “สารีบุตร เธอจงให้ราหุล กุมารบรรพชาเถิด ท่านพระสารีบุตรทูลถามว่า ข้าพระองค์จะให้ราหุลกุมารบรรพชาอย่างไรพระพุทธเจ้าข้า พระองค์รับสั่งว่า ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตการบรรพชาเป็นสามเณรด้วยไตรสรณคมน์

การอนุสติในพระรัตนตรัยมาในธรรม 6 ประการ โดย 3 ข้อแรก ได้แก่ พุทธานุสติ ธรรมานุสติ สังฆานุสติ มาในอนุสติ 10 ประการ ใช้เป็นอารมณ์กายานุปัสสนากัมมัญฐาน 40 อย่าง นักปราชญ์ทางพระพุทธศาสนากล่าว การระลึกถึงพระพุทธ โดยหวังว่าเป็นผู้จัดซึ่งภัยทั้งหลาย ตัวอย่างกรณีของอัครศิษย์ที่ตบโธโรหิต ได้พบวิวารของตนทำ สักการะ บูชาอ่อนวอน ภูเขาป่าไม้ อาราม และรุกขเจดีย์ว่าเป็นสรณะ หรือที่พึ่งที่ระลึกของตน นอกจากนี้ ยังอนุสติ ในพระรัตนตรัยเพื่อพ้นจากอภัยภูมิด้วย การระลึกถึงพระธรรม โดยพระธรรมคำสอน ความรู้ ปัญญา ซึ่งจะช่วยให้ สรรพสัตว์ข้ามพ้นจากวัฏสงสาร ผู้ที่เข้ามาสู่พระพุทธศาสนาจะเป็นมนุษย์หรือเทวดา จะเข้ามาในฐานะเป็นภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก หรือ อุบาสิกาก็ตาม ล้วนแต่ต้องเข้ามาทางพระรัตนตรัยทั้งสิ้น

สมัยพุทธกาล มีการบรรพชาอุปสมบท 3 วิธี โดยการกล่าวคำขอเข้าถึงไตรสรณคมน์ข้างต้นนี้ ชื่อว่าเป็นอัน รับเข้าหมู่สงฆ์ได้ หรือการบวชอย่างนี้เรียกว่า ติสรณคมณุปสัมปทา แปลว่า การอุปสมบทด้วยเปล่งวาจาถึงไตรสรณ คมน์ วิธีที่ 2 วิธีเอหิภิกขุอุปสัมปทา ที่พระพุทธองค์ทรงประทานเอง ต่อมา เมื่อทรงอนุญาตการอุปสมบทด้วยวิธีที่ 3 คือ ญัตติจตุตถกรรมวาจาอุปสัมปทา แล้วก็ทรงอนุญาตให้ใช้วิธีเปล่งวาจาถึงไตรสรณคมนีก่อน และเป็นวิธีที่พระองค์ ทรงโปรดให้พระสารีบุตรเถระเป็นอุปัชฌาย์บวชให้ราหุลกุมาร ผลแห่งไตรสรณคมน์ ทำให้ผู้มีจิตศรัทธาเลื่อมใสและ เคารพนับถือบาพระรัตนตรัย เชื่อมมั่นพระธรรมคำทรงสอนอันประเสริฐแล้วปฏิบัติตามแม้ด้วยชีวิต ไม่ยอมให้สรณ คมน์ขาดไป ย่อมได้รับผลที่น่าปรารถนา ตายไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์ ดังที่ราหุลกุมารพระนามว่าจุนทะ กล่าวอย่างนี้ ว่า ‘หญิงหรือชายก็ตาม ถึงพระพุทธเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์ว่าเป็นสรณะ ผู้นั้น หลังจากตายแล้วย่อมไปเกิด ในสุคติอย่างเดียว ไม่เกิดในทุคติ

ลักษณะเด่นของพระรัตนตรัย ได้จากการปฏิบัติได้ ถูกต้อง เป็นไปเพื่อประโยชน์เพื่อความสุข เพื่อ อนุเคราะห์ต่อชาวโลก โดยแท้ พระพุทธศาสนาแห่งพระไตรรัตน์ ได้พัฒนาการมาตั้งแต่ที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ร้อยสี่ ธรรม 4 ประการ ณ ต้นศรีมหาโพธิ์ ริมฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา แล้วแสดงปฐมเทศนาที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน สารนาท เมืองพาราณสี แคว้นกาสิ ชมพูทวีป เกิดมีพระสงฆ์สาวกโดยปัจจุวัคคีย์ และพระยสะพร้อมด้วยสหายน บวรลพพระ อรหันตสาวกชุดแรก รวม 60 องค์

ความรุ่งเรืองแห่งพระรัตนตรัย ทำให้มีการสร้างอารามถวายพระพุทธศาสนา แต่สมัยพุทธกาลแล้ว โดย พระเจ้าพิมพิสารสร้างวิหารเวฬุวัน นางวิสาขาสร้างวิหารบุพพาราม อนาถปิณฑิกเศรษฐีร่วมกับเจ้าชายเซตสร้าง วิหารเชตะวัน เมื่อหลังพุทธกาล หลังสังคายนาครั้งที่ 3 พระเจ้าอโศกมหาราชก็สร้างอาราม เจดีย์ทั่วชมพูทวีป จำนวน 84,000 องค์ ตามจำนวนพระธรรมชั้นของพระไตรปิฎก การสร้างสถูปนับว่ามีความจำเป็น จะเห็นได้ว่า เมื่อพระโสณะ กับพระอุตระ รับเป็นธรรมทูตสายที่ 8 มายังสุวรรณภูมินั้น ท่านได้สร้างสถูป 1 องค์ เป็นเจดีย์ทราย ถือดินเหนียวขนาดเท่าจอมปลวก เพื่อเป็นพยานว่า ตนได้มารากฐานเผยแผ่พระพุทธศาสนา ณ สุวรรณภูมิแห่งนี้ แล้วเจดีย์ที่ก่อไว้นั้นก็พัฒนามาเป็นองค์พระปฐมเจดีย์ วัดพระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม ชื่อจังหวัดตามการ วางรากฐานพระพุทธศาสนาด้วย

พระพุทธศาสนามีลักษณะเด่น ๆ จากศาสนาอื่น คือโอวาทปาฏิโมกข์ คาถาที่หลักปฏิบัติในชีวิตประจำวันว่า “ไม่ทำความชั่วทั้งปวง ทำแต่ความดี และทำใจให้ผ่องใส” คาถาที่เป็นลักษณะหลักการสำคัญของพระพุทธศาสนา คือว่า “ความอดทน เป็นตปะอย่างยิ่ง พระพุทธเจ้าทั้งหลายกล่าวว่า นิพพานเป็นบรมธรรม ผู้ทำร้ายผู้อื่นไม่ชื่อเป็นบรรพชิต ผู้เบียดเบียนคนอื่น ไม่ชื่อว่าเป็นสมณะ” คาถาที่เป็นลักษณะข้อปฏิบัติตนสำหรับพระสงฆ์ในศาสนานี้ คือว่า “การไม่กล่าวร้าย การไม่ทำร้าย การส้ารวมในปาติโมกข์ ความเป็นผู้รู้จักพอดีในการบริโภค มีที่นั้งที่นอนอันสงัด และทำความเพียรในอธิจิต”

เอกลักษณ์ของพระพุทธศาสนา คือปฏิบัติสายกลางตามมรรคมีองค์แปด ไม่นิยมในวัตถุนิยม ไม่นิยมในจิตนิยม สื่อธรรมออกจากการปฏิบัติของศาสนิกที่ถือไตรสิกขา มีศีล ระดับเบื้องต้นของชาวบ้าน 5 ข้อ ใช้เป็นหลักประกันชีวิต ทรัพย์สิน ความมั่นของครอบครัว ความเชื่อถือ และความไม่ประมาท ชาวพุทธถือสันโดษ มีเมตตา กรุณา นิยมทำบุญ ทำทาน ข้อปฏิบัติในศีลาจารวัตรผ่านพระสงฆ์ โดยพระสงฆ์จะปฏิบัติในการอยู่ง่าย ฉันทง่าย ใช้ปัจจัย 4 ด้วยการพิจารณา เครื่องแต่งกายของพระสงฆ์สีเหลืองอย่างเดียวยตลอด โจนศีระชะทุกกึ่งเดือนเพื่อป้องกันการยึดติด ฉันทข้าววันละ 2 มื้อเพื่อลดความยุ่งยากของชาวบ้าน จำพรรษาในฤดูฝน 3 เดือนเพื่อไม่ให้รบกวนชาวบ้าน ในการสัญจรของพระสงฆ์

พระพุทธศาสนามีลักษณะเอเทวนิยม ไม่ถือว่ามีพระเทพเจ้าผู้สร้างโลกโดยเดียว ผู้บันดาลโชคลาภ หรือเคราะห์ร้ายมาให้ตน หรือคอยช่วยให้รอดพ้นจากทุกข์ภัยได้ ถือพรหมลิขิต แต่พระพุทธศาสนาถืออัตตาหิ อัตตโน นา โถ ถือมนุษยนิยม ถือกรรมลิขิต ไม่มีชั้นวรรณะแต่กำเนิดว่า เป็นพราหมณ์ กษัตริย์ ไชยยะ ศูรย์ ที่นิยมถือกันอินเดีย พระพุทธศาสนาเป็นปรัชญาและวิทยาศาสตร์ด้วยการเชิญพิสูจน์ การปฏิบัติเพื่อปัจจัยตั้ง เวทีทัพโ พวิญญูหิ ให้มีศรัทธาประกอบด้วยปัญญา เชื่อในตถาคตโพธิสัทธา ว่า พระพุทธเจ้าตรัสรู้จริง สิ่งทีพระพุทธเจ้าค้นพบเป็นสังธรรมที่เป็นอื่นไม่ได้ ต้องเป็นอย่างนั้นเท่านั้น ถือสรรพสิ่งตกอยู่ในไตรลักษณ์ คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา เกิดขึ้นตั้งอยู่ ดับไป (อุปาหะ รุติ กังคะ)

วิธีการฟังพระรัตนตรัยตามหลักพระพุทธศาสนา ใช้วิธีอาศัยความรู้ทั้งความรู้ที่ผ่านประสาทสัมผัส 5 คือ ทางตา หู จมูก ลิ้น กาย (perception) และทางจิต (inference) เรียกว่า ความรู้จากอายตนะ 6 การเข้าถึงพระรัตนตรัย พุทธรัตนนะ ธรรมรัตนนะ สังฆรัตนนะ เป็นที่พึ่งทีระลึกอย่างแท้จริงจนเห็นนิจจัง สุขขัง อนัตตา คงที เป็นอมตะ ท่านให้เข้าไปด้วยทางสายกลาง วางวิธีการไว้หลัก ๆ 2 แนวทาง คือแนวทางธรรมชาติ ทีมีนิสัยสันดานมาจากอดีตชาติของกันนั้น แม้ไม่ได้บอกกล่าวอะไร เขาก็รู้เอง เป็นเอง แนวทางที 2 คือแนวทางอาศัยสิ่งกระตุ้น มีกิจการอย่างใดอย่างหนึ่งตั้งใจให้เขามามีส่วนร่วม โดยใช้ตัวอย่างอุบาสกอุบาสิกากระดับเข้าถึงพระรัตนตรัย/อุปลัมภ์พระพุทธศาสนา ใช้ตัวอย่างอุบาสกอุบาสิกากระดับเข้าถึงพระรัตนตรัย/อุปลัมภ์พระพุทธศาสนา

องค์ความรู้ในพระรัตนตรัย เมื่อศึกษาทางแนวคิตติ มีวิธีการปฏิบัติเป็นไปง่ายถูกต้องตามจริตของตนแล้ว ขั้นตอนไปคือการนำเผยแผ่ความรู้แก่อนุชนต่อไป ดังนั้น การสร้างความรู้นี้เป็นสิ่งจำเป็นเพราะนำไปใช้ในการศึกษาอบรม สอน บรรยายในลักษณะต่าง ๆ ณ ทีนี้ได้กำหนดองค์ความรู้ในพระรัตนตรัยไว้ว่า องค์ความทีพึ่งอันประเสริฐ มีค่ามากกว่าเพชรพลอย เพราะเป็นอาหารใจ เป็นวิญญูณาหาร ความรู้ทางวิญญูณ ทีเป็นความสำนึก ความรู้สึกทีความดี ความชั่ว องค์ความรู้พุทธปฏิมากรรม พระพุทธรูปปางต่าง ๆ ให้เราได้นึกถึง เป็นอนุสติในกรุณาคุณ บริสุทธิคุณ ปัญญาคุณ องค์ความรู้ไตรสรณคมน์ องค์ความรู้อุบาสก อุบาสิกา ฟังรู้เข้าใจว่า เราผู้อยู่ใกล้พระรัตนตรัย

อภิปรายผลการวิจัย

คุณลักษณะของพระรัตนตรัย คือการมีคุณลักษณะตามทีมี ทีเป็นในพระพุทธคุณ 9 ประการพระธรรมคุณ 6 ประการและพระสังฆคุณ 9 ประการ ทั้งปวงนี้คือสิ่งทีนับถือเคารพบูชาอันประเสริฐสูงสุด โดยทีพระพุทธเจ้า ผู้ตรัสรู้และสั่งสอนธรรมโปรดแก่ชาวโลก พระธรรม คำสั่งสอน คือพระธรรมสำหรับแนวปฏิบัติเพื่อ

หลุดพ้นจากทุกข์ พระสงฆ์ คือสาวกของพระพุทธเจ้า มี 2 ระดับ คืออริยสงฆ์กับสมมติสงฆ์ เป็นกลุ่มคนที่เกิดความรู้สึกเลื่อมใสในคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้ายอมสละเพศฆราวาสออกมาบวชในพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าเป็นผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน พระธรรมที่บุคคลประพฤติดีแล้วย่อมจะนำความสุขมาให้กล่าวคือ ต้องปฏิบัติธรรม ให้ถูกต้องตามธรรม และการประพฤติธรรมถูกต้องแล้วได้รับผลจากการปฏิบัติ พระสงฆ์ คือผู้ตั้งใจประพฤติคุณความดีตามหลักพระวินัยและหลักธรรมที่ได้ฟังได้ปฏิบัติแล้วดำรงรักษาไว้ พระรัตนตรัยจึงเป็นที่พึ่งที่ระลึกมีความสำคัญมากต่อชาวพุทธศาสนาเพราะเป็นการศรัทธาในความรู้ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า การปฏิบัติตามหลักธรรมคำสั่งสอนของพระองค์ เป็นแนวทางแห่งการหลุดพ้นออกจากความทุกข์ คือ ความรู้เรื่องการดับทุกข์ การดับทุกข์ได้คือพระพุทธเจ้า การดับทุกข์ คือพระธรรม และผู้ที่ได้รับความสงบรมเย็นเพราะการดับทุกข์ได้คือ พระสงฆ์

การเสริมสร้างศรัทธา เป็นเครื่องชักนำอันดับแรกให้เกิดไตรสรณคมน์ ศรัทธา แปลว่าความเชื่อ ปสาธา แปลว่าความเลื่อมใส อุบาสก อุบาสิกาจะต้องมีศรัทธา ศรัทธานั้นต้องเกิดขึ้นมาเอง และจะต้องประกอบด้วยปัญญา ที่ได้รับรู้เห็นเองตามความเป็นจริง มีปัญญาเป็นเครื่องช่วยกลั่นกรองความถูกต้องจึงจะเป็นศรัทธาที่มีความสัมพันธ์ในฐานะเป็นปัจจัยเกื้อกูลต่อการเข้าถึงเป้าหมายในทางพระพุทธศาสนาเถรวาท อานาภาของพระรัตนตรัย เป็นที่พึ่งอันประเสริฐ การสาธยายหรือการกล่าวบทสวดมนต์สรรเสริญคุณของพระรัตนตรัยเพื่อให้เกิด พุทธานุสติ อัมมานุสติ สังฆานุสติ ด้วยอานาภาของพระรัตนตรัย จะเป็นเครื่องคุ้มกัน รักษา ให้รอดพ้นจากอุบัตถภัยทั้งหลายทั้งปวง อานิสงส์ของการถือพระรัตนตรัย โดยพระพุทธเจ้า จะทำสัตว์ทั้งหลายให้เป็นไปในประโยชน์เกื้อกูลต่อกัน พระธรรมช่วยสัตว์ทั้งหลายให้ช่วยข้ามพ้นจากกันดาร คือ ภพ พระสงฆ์ ผู้ปฏิบัติสมควรต่อเครื่องสักการ การต้อนรับทักษิณาทาน นี่เป็นอาการพัฒนาปัญญา อุบาสก นอกจากจะประกาศตนนับถือพระรัตนตรัยแล้วยังมีคุณธรรมสำคัญประจำ คือ อุบาสกธรรม 5 อุบาสกธรรม 7 สังคหวัตถุ 4 และศรัทธาในพุทธธรรมมีเหตุผลเป็นฐานรองรับ มีปัญญาคอยควบคุม

ปัญหาว่า คุณลักษณะพระรัตนตรัยที่ถือเป็นเอกลักษณ์ของชาวพุทธคืออะไร เรื่องนี้ให้เรามองไปถึงพระพุทธศาสนาว่า มีลักษณะเฉพาะอย่างไร ถ้าเราดูธงธรรมจักร จะเห็นเป็นสีเหลือง มีวงธรรมจักรทรงกลมอยู่ภายในวงซึ่งถึงอริยมรรคมีแปดองค์ สัญลักษณ์อื่นก็มีอีกมาก ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างวันมาฆบูชาในวันนี้ พระพุทธเจ้าได้ตรัสเป็นโอวาทปาฏิโมกข์แก่พระอรหันต์ 1,250 องค์ ณ สวนไผ่ กรุงราชคฤห์ แคว้นมคธ ประเทศอินเดีย และถือว่าโอวาทปาฏิโมกข์นี้เป็นรากฐานพระพุทธศาสนาและเป็นเอกลักษณ์ด้วย

พระสงฆ์เต็มไปด้วยเอกลักษณ์ มีรูปแบบที่เป็นอมตะ นั่นคือ โจนศีระชะทุกเดือน เป็นคำข้างขึ้น เพื่อสะดวก สะอาด ไร้ข้อวิตกกังวลว่า เส้นผมจะแตกปลาย ไม่ต้องสิ้นเปลืองยาสระผม ไม่ต้องสิ้นเปลืองเงิน เวลาที่ต้องตัดและตกแต่งให้เป็นทรงนั้นทรงนี้ นำเวลามาปฏิบัติธรรมจะมีประโยชน์กว่า พระสงฆ์ใช้ผ้าถุงสามผืน สีเหลืองสีเดียวตลอดกาล ไม่ต้องเสียเวลาสรรหา รักษา และเลือกสีผ้าถุงตามวันให้ยุ่งยาก พระสงฆ์ใช้รองเท้าไม่หุ้มส้น นิยมใช้แต่รองเท้าบาจา รองเท้าแตะเพราะราคาถูกกว่ารองเท้าหุ้มส้น รองเท้าบูต และพระสงฆ์ไม่มีสิทธิ์มีทรัพย์สินครุภัณฑ์ส่วนตัว หากจะมีก็เพียงชั่วคราวที่มีชีวิตอยู่เท่านั้น ภายหลังมรณภาพแล้ว ทรัพย์สินนั้นก็ตกเป็นของกลางสงฆ์ต่อไป ญาตินำไปใช้ไม่ได้ ผิดวินัยสงฆ์

คุณลักษณะอีกอย่างหนึ่งของชาวพุทธผู้ถึงพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่งเป็นสรณะ คือ ศรัทธา ความเลื่อมใสศรัทธาต่ออะไรหรือใคร ๆ นั้น ต้องเป็นศรัทธาอย่างมีปัญญาจักขุ ต้องไม่สุดขีดสุดชีวิตชนิดที่เกินพอดี เพราะว่าอะไรก็ตามถ้าเกินพอดีแล้ว จะขาดความสมดุล ลักษณะการขาดความสมดุลจะเอียงข้างใดข้างหนึ่ง แม้บางครั้งจะได้ อย่างเสียอย่างก็ตาม แต่ถ้าเลือกได้ต้องให้พอดีเป็นการดีที่สุด เหมือนกระทรวยยุติธรรมใช้ตราซึ่งเป็นสัญลักษณ์ ผู้พิพากษาจะพิจารณาคดีโดยไม่เข้าข้างใคร ไม่ลำเอียงว่า คนนั้นคนนี้มีฐานะใหญ่โตอย่างนั้น หรือเพราะเห็นแก่หน้ากัน พระพุทธเจ้าได้ตรัสปฐมเทศนา โดยเน้นไปที่ความพอดีหรือมีขมิ้นมาปฏิบัติพาไว้ตอนต้น ๆ เทศนาว่า ลักษณะการ

รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ 7 “วิถีพุทธ วิถีชุมชน รากฐานชีวิตต้นเชิงสังคมล้ำหน้าในสังคมวิถีใหม่”

วันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2564 ณ วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ปฏิบัติอย่างยิวดยวดสองอย่างนี้ ภิกษุไม่ควรปฏิบัติ นั่นคือ การยึดติดถือมั่นอยู่ในวัตถุหรือสิ่งภายนอกและการยึดติดถือมั่นด้วยการทรมาณตน โดยเข้าใจผิดว่า การยึดถือปฏิบัติเช่นนี้ จะนำให้ตนพ้นสังสารวัฏได้นั่นเอง แต่ทางที่ถูกคือ ให้ปฏิบัติเป็นมัชฌิมาปฏิปทา

เอกสารอ้างอิง

พระไตรปิฎก

มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2552). **พระไตรปิฎกและอรรถกถา แปล, เล่ม 11, พิมพ์ครั้งที่ 3, นครปฐม: มหามกุฏราชวิทยาลัย.**

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). “เชิงอรธ”, ใน**พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, เล่ม 32, กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.**

หนังสือ/เอกสาร

พระพรหมมิ่งคลาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ). (2540). **ประวัติความงมงายเล็กเชื่อไร้เหตุผล ฟังตนเอง และฟังธรรมะ.** กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา.

พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต). **พุทธธรรม ฉบับขยายความ.** กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2538.

พระครูสิริรัตนานุวัตร. (2549). **รวมบทความ. พิชณโลก : โฟกัสปรินต์.**

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช (เจริญ สุวฑฒโน). (2553). **การนับถือพระรัตนตรัยของชาวพุทธ.** พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย.

_____. (2549). **ความหมายแห่งพระรัตนตรัย.** พิมพ์ครั้งที่ 10, นครปฐม : มหามกุฏราชวิทยาลัย.